

PYHÄN KIRJAN VARJO

Suomi, 2007

Ohjaaja: Arto Halonen

Ikäraja: S

Kuvaus: Hannu Vitikainen, Arto Halonen

Genre: dokumentti

Leikkaus: Samu Heikkilä

Kesto: 90 min.

Tuotanto : Arto Halonen / Art Films Production
AFP Oy

Koulukinon oppimateriaali on tehty yhdeksäsluokkalaisille ja lukiolaisille.

Esiintyjät: Arto Halonen, Kevin Frazier, Markku Visapää, Kaius Niemi, Ali Karagöz, Avdy Kuliev, Murad Aliev, David Garcia, Farid Tuhbatullin, Ruslan Tuhbatullin, Boris Shikmuradov Jr., Erika Dailey

Oppimateriaalin teemoja: Turkmenistan, ihmisoikeudet, suuryritysten ja yksilöiden moraali, diktatuuri, henkilökultti, dokumenttielokuvan tekeminen

SYNOPSIS

Turkmenistan on suljettu diktatuuri, jolla on huomattavat öljy- ja kaasuvarat. Maan nyttemmin jo edesmennyt diktaattori Saparmurat Niazov kirjoitti Ruhnaman eli Sielun kirjan ohjeeksi ja laiksi kansalaisilleen. Ruhnama rajoittaa turkmenistanilaisten sananvapautta ja ihmisoikeuksia, ja se vaikuttaa maassa edelleen diktaattorin kuolemasta huolimatta.

Kansainväliset yritykset ovat alkaneet kääntää absurdia propagandakirjaa omille kielilleen bisnesmahdollisuuksien toivossa. Ylistämällä teosta yritykset ovat saaneet merkittäviä sopimuksia rikkaan diktatuurivaltion kanssa. Länsimaisten yhteistyökumppaneiden tuki puolestaan auttaa Turkmenistania pitämään diktatuurinsa elinvoimaisena ja tukahduttamaan opposition ja toisinajattelijoiden äänet. Pyhän kirjan varjo herättää kysymyksiä suurten yritysten moraalista ja velvollisuuksista. Voidaanko ahneuden ja hyödyn nimissä polkea ihmisoikeuksia?

Lähde: Docpointin internetsivut vuonna 2008
<http://www.docpoint.info/katalogi/index.php?tyyppi=elokuva&elokuva=485&kieli=suomi&katalogi=0&vuosi=2008>

ENNEN ELOKUVAA**1. Turkmenistan tutuksi**

Dokumenttielokuva kertoo Turkmenistanin tilanteesta.

A. Tutustukaa Keski-Aasian kartastoon. Missä Turkmenistan sijaitsee? Apuna paikantamisessa voi käyttää Wikipediaa osoitteessa:
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Turkmenistan>

B. Keskustelkaa, mitä tiedätte Turkmenistanista entuudestaan. Onko valtio ollut paljon julkisuudessa? Millainen vaikutelma siitä on jäänyt?

C. Katsokaa Pyhän kirjan varjo -elokuvan traileri eli lyhyt mainosmainen esittelyfilmi elokuvasta. Saako traileri katsojan

mielenkiinnon heräämään dokumenttielokuva kohtaan?

Traileri osoitteessa:

<http://www.youtube.com/watch?v=OKu7eb-NL4>

ELOKUVAN KATSOMISEN JÄLKEEN**2. Ensireaktiot**

Dokumenttielokuvassa käsitellään useita vakavia teemoja sekä vakavalla että viihdyttävällä otteella.

Piirtäkää paperille tärkein asia tai ensimmäinen asia, mikä dokumentista jäi mieleen. Aikaa piirtämiseen on viisi minuuttia. Käykää läpi, mitä kukin piirsi ja miksi.

3. Diktatuuri ja henkilökultti

Dokumenttielokuvassa kerrotaan, kuinka itsenäistä Turkmenistania hallitsi yli kaksikymmentä vuotta diktaattori Saparmurat Nijazov. Hän oli maan presidentti vuodesta 1991 yhtäkkiseen kuolemaansa 2006 asti. Nijazov kutsui itsensä Turkmeenien isäksi, *Türkmenba yksi*. Nijazov piti maassa absoluutista valtaa eikä oppositiota hyväksytty. Dokumenttielokuvan lopussa maan presidentiksi nousee varapääministeri Gurbanguly Berdimuhamedow.

A. Keskustelkaa ja tutkikaa

- Mikä on diktatuurin määritelmä?
- Listatkaa paperille, mitä diktatuureja maailmassa on edelleen olemassa?
- Mitä tarkoittavat oppositio ja toisinajattelijat?

(Nykyisiä diktaattoreita:

- Fidel Castro, Kuuba
- Kim Jong Il, Pohjois-Korea
- Aljaksandr Lukazenka, Valko-Venäjä
- Robert Mugabe, Zimbabwe
- Muammar Gaddafi, Libya
- Than Shwe, Myanmar)

Lisätietoa:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Diktaattori>
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Oppositio>
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Toisinajattelijat>
HS 27.1.2008: Indonesian entinen diktaattori Suharto kuollut:

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Indonesian+entinen+diktaattori+Suharto+kuollut/1135233599084?ref=rss>

B. Elokuvan mukaan Turkmenistanin entinen diktaattori Saparmurat Nijazov oli ja on edelleen läsnä kaikkialla niin katukuvassa kuin ihmisten ajatuksissa. Tutkikaa ja keskustelkaa millainen henkilö tämä kaikkien turkmeenien johtaja oli.

Lisätietoa Nijazovista:

http://fi.wikipedia.org/wiki/Saparmurat_Nijazov

C. Dokumentissa osoitetaan, kuinka presidentti Nijazov on luonut ympärilleen henkilökultin. Hänen kasvonsa löytyvät kaikkialta Turkmenistanista seteleistä vodkapullojen etiketteihin.

Keskustelkaa

- Mitkä ovat henkilökultin tunnusmerkit?
- Mitä eroa on populaarikulttuurin tähtien esim. Elvis, The Beatles, Metallica, Ville Valo ja aatteellisten tai poliittisten kulttihenkilöiden palvonnassa?

Lisätietoa henkilökultista:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Henkil%C3%B6kultti>

4. Ruhnama eli Sielun kirja

Elokuvan keskeisenä aiheena on Turkmenistanin entisen diktaattorin, presidentti Nijazovin kirjoittama pyhä kirja Ruhnama eli Sielun kirja.

A. Listatkaa paperille viisi asiaa, jotka jäivät mieleen Ruhnasta ja sen sisällöstä. Käykää listat läpi ja keskustelkaa niistä.

B. Hakekaa lisätietoja Ruhnasta alla olevilta internet-sivuilta.

- Kuinka monelle kielelle kirja on käännetty?
- Mitä lisätietoja löydätte kirjasta?

Lisätietoa:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Ruhnama>

Turkmenistanin valtion Ruhnama-sivut:

<http://www.turkmenistan.gov.tm/ruhnama/ruhnama-index.html>

(Elokuvan mukaan kirja on absurdi sekoitus historiaa, fiktiota, satuja ja hengellisiä ajatuksia. Nijazov pitää sitä Koraanin jatko-osana ja kirjan sukupuu linkittää hänet meidän kaikkien esi-isäksi. Nijazov halusi olla maailman 13. profeetta ja siksi hän on kirjat laatinutkin. Ruhnama on kaiken opetuksen keksipiste ja sitä opetellaan Turkmenistanissa kouluissa ulkoa, jopa matematiikan tunneilla. Sen tunteminen on kriteeri myös ajokortin ja työpaikan saamiseksi. Ruhnaman ensimmäinen osa ilmestyi vuonna 2001 ja toinen osa vuonna 2004.)

5. Suuryritykset dokumenttielokuvassa

Elokuvassa Arto Halonen ja Kevin Frazier tutkivat, mitkä kansainväliset suuryritykset käyttävät Turkmenistanin propagandakirja Ruhnaman kääntämistä omalle kielelleen hyväksi saadakseen maasta hyviä bisnesmahdollisuuksia.

A. Keskustelkaa ja listatkaa

- Mitä kansainvälisiä suuryrityksiä tunnette nimeltä?
- Mitä ne valmistavat?

B. Elokuvan tekijät saivat selville useamman suuren yrityksen moraalittomasta tavasta tehdä bisnestä Turkmenistanissa Ruhnaman varjolla. Mitkä suuryritykset olivat elokuvassa mukana?

(Arto Halonen ja Kevin Frazier tutkivat muun muassa näiden suuryritysten osallisuutta Ruhnaman avulla tehtävässä bisneksessä:

- turkkilainen rakennus- ja logistiikka-alan yhtiö Çalƒk Holding
- ranskalainen, yksi maailman suurimmista rakennusyhtiöistä Bouygues
- saksalainen, henkilö- ja hyötyajoneuvojen valmistaja sekä rahoituspalvelujen tarjoaja DaimlerChrysler
- amerikkalainen, maailman johtava rakennus- ja kaivostyökoneiden, diesel- ja maakaasumootoreiden ja teollisten kaasuturbiinien valmistaja Caterpillar ja sen omistama Zeppelin GmbH
- saksalainen elektroniikka-alan yritys Siemens
- tšekkiläinen kemianteollisuusyritys ETIF
- amerikkalainen, maailman johtava metsä- ja maatalouskoneiden valmistaja John Deer
- suomalainen sähköalan yritys Ensto)

6. Moraali ja etiikka

Pyhän kirjan varjo herättää kysymyksiä suurten yritysten moraalista ja velvollisuuksista sekä eettisistä valinnoista. Etiikasta ja moraalista on eri filosofioissa ja uskonnoissa hiukan erilaisia esimerkkejä, mutta peruslähtökohdat ovat yleensä samat.

A. Keskustelkaa ja tutkikaa

- Mitä tarkoittaa moraalit?
- Mitä tarkoittaa etiikka?
- Kertokaa esimerkkejä moraalista päätöksistä ja teoista jokapäiväisessä elämässäsi.

Käyttäkää apuna yläasteen ja lukion uskonnon ja elämän katsomustiedon kirjoja ja sieltä oppimaan sekä Opetushallituksen etälukion sivuja. Sivuilta löytyy audio-pätkiä nuorten ajatuksista etiikasta ja moraalista.

Etälukio:

http://www.oph.fi/etalukio/uskonto/kurssi3/sivu_3_2_1.html

Lisäksi linkejä:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Moraali>
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Etiikka>

B. Pyhän kirjan varjo -dokumentin mukaan turkkilaisliikemies Ahmed Çalçin ensimmäinen bisnesmies, joka käänsi Ruhnaman omalle kielelle liehitelläkseen presidentti Nijazovia. Tämän seurauksena Çalçin omistama turkkilainen rakennus- ja logistiikka-alan yhtiö Çalç Holding sai lukuisia kauppia Turkmenistanissa.

Çalç on rakennuttanut valtaisan määrän Turkmenistanin pääkaupungin Ashgabatn suurista rakennuskohteista läheisten suhteidensa ansiosta. Pääkaupunki loistaa suihkulähteitä, kultaa ja marmoria, kun taas maaseutu on hyvin köyhää.

Bisneksistä kiitollisena Ahmed Çalç rakennutti presidentille lahjaksi valtavan Ruhnama -kirjapatsaan, joka aukeaa ja ylistää presidenttiä ja kirjaa. Presidentti Nijazov nimitti Çalçin hallituksensa ministeriksi, vaikka tämä ei ole turkmenistanilainen. Ahmed Çalçista on tullut dokumentin mukaan portinvartija ja -kuningas-, jonka kautta tietyt bisnestä tavoittelevat yritykset pääsevät maan

bisneksiin sisään. Kunhan kääntävät ensin Ruhnaman omalle kielelle.

Keskustelkaa

- Millaisena koette Ahmed Çalçin toiminnan? Miksi?

C. Dokumenttielokuvassa kerrotaan, kuinka suomalainen sähköalanyritys Ensto pyysi lupaa vuonna 2004 Ruhnaman kääntämiseen suomeksi. Tarkoituksena oli käännöksen avulla saada Turkmenistanista uusia bisnesvaltauksia ja tilauksia. Käännöshanke ei kuitenkaan toteutunut.

Keskustelkaa

- Miksi Ensto ei lähtenyt mukaan kauppoihin? Mitä mieltä olette Enston toiminnasta?

(Dokumenttielokuvassa Ensto antaa Arto Haloselle ja Kevin Frazierille haastattelun Timo Miettisen edustamana. Miettinen myöntää, että kirjan kääntämishanke oli väärä siirto ja että eettiset syyt olivat tärkeämmät. Miettisen mukaan muiden kirjaa kääntäneiden yhtiöiden tulisi pyytää anteeksi tekojaan.)

- Kuvitelkaa omistavanne rautatiealan yrityksen. Teille tarjotaan mahdollisuutta rakentaa koko Turkmenistanin rautatieverkosto ja kaupasta maksetaan kolme kertaa paremmin kuin Euroopassa vastaavasta työstä. Saatte kaupan, jos käännätte Ruhnaman suomeksi. Millaisia päätöksiä tekisitte itse, jos olisitte suuryrityksen omistaja ja mahdollisuutena olisi saada loistavia bisnesmahdollisuuksia kääntämällä Ruhnaman?

D. Elokuvassa Caterpillarin entinen työntekijä Peter pitää yllä Ruhnama-sivuja. Hän väittää ettei tiedä kirjasta mitään, mutta seikkaperäiset ja hyvin laaditut nettisivut kertovat muusta. Peter päivittää sivuja, koska näkee sen hyvänä bisnesmahdollisuutena.

Keskustelkaa

- Millaisen valinnan tekisitte, jos olisitte Peterin kengissä?

E. Pyhän kirjan varjo -dokumenttielokuva ja suuryritykset ovat kiinnostaneet myös

mediassa. Lukekaa kaksi artikkelia liittyen dokumentin teemaan.

Helsingin Sanomat 5.11.2007

<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Suomalainen+dokumentti+per%C3%A4%C3%A4+suuryritysten+vaustuuta/1135231571411>

Taloussanommat 6.11.2007

<http://www.taloussanommat.fi/markkinointi/2007/11/06/Suomalaisdokumentti:+Miksi+Shell+ei+puhu+ahjuspyynn%E6st%E4%3F/200727777/110>

7. Ihmisoikeudet

Pyhän kirjan varjo on dokumenttielokuva, jossa osoitetaan, kuinka länsimaisten yhteistyökumppaneiden tuki auttaa Turkmenistania ylläpitämään surkeaa ihmisoikeustilannettaan.

A. Turkmenistanissa on suuria puutteita ihmisoikeuksien suhteen. Keskustelkaa mitkä ihmisoikeusepäkohdat jäivät mieleen elokuvasta?

(Dokumentin mukaan Turkmenistanissa on maailman kolmanneksi pahin tilanne ihmisoikeuksien suhteen. Samalla kyseessä on tärkeimpiä öljyn ja kaasun tuottajia. Kansalaisilla ei ole pääsyä internetiin ja Turkmenistanin kaikki elokuvastudiot ja -teatterit on suljettu. Suurin osa väestöstä on muslimeja ja islam ja ortodoksisuus ovat ainoat sallitut uskonnot. Jopa 60 % kansasta on työttömiä. Lisäksi Wikipedian mukaan (http://fi.wikipedia.org/wiki/Saparmurat_Nijazov) Nijazov on kieltänyt venäjänkielisen median, julkisen tupakanpolton, parran ja pitkän tukan nuorilta miehiltä, baletin, oopperan ja nauhoitetun musiikin esittämisen televisiossa, radiossa, julkisissa tapahtumissa ja häissä.)

B. Tutkikaa mitä kaikkea ihmisoikeuksiin kuuluu. Ihmisoikeudet.net on virtuaalinen oppikirja ihmisoikeuksista. Sivut tarjoavat laajasti taustatietoa ihmisoikeuskysymyksistä sekä suuren joukon käytännön harjoituksia luokkatilanteisiin. Sivustoilta löytyy myös YK:n ihmisoikeusjulistus.

- Luetelkaa mitkä ovat ne YK:n ihmisoikeusjulistuksen oikeudet ja vapaudet, jotka julistus takaa kaikille maailman ihmisille?
- Keskustelkaa, mitkä näistä oikeuksista eivät toteudu Turkmenistanissa?

Ihmisoikeudet.net:

<http://www.ihmisoikeudet.net/>

Lisätietoja ihmisoikeusjulistuksesta:

<http://www.ykliitto.fi/ihmisoikeusjulistus/etusivu>

C. Maailmassa on useita ihmisoikeuksiin ja niiden seuraamiseen erikoistuneita järjestöjä.

- Keskustelkaa, mitä ihmisoikeusjärjestöjä tunnette ja tutkikaa lyhyesti niiden nettisivuja.
- Amnesty International
<http://www.amnesty.fi/>
- Lawyers Committee for Human Rights
Fédération internationale des ligues des droits de l'homme
www.fidh.org
- International Service for Human Rights
www.ishr.ch
- Human Rights Watch
<http://www.hrw.org/>
- YK-liitto
<http://www.ykliitto.fi/>

D. Pelatkaa lautapeliä ihmisoikeuksista.

(Ihmisoikeuspeli on lautapeli, joka antaa tietoa ihmisoikeuksista ja niiden toteutumisesta eri puolilla maailmaa. Pelin voi tilata maksutta opetus- ja kasvatuskäyttöön kouluille, kerhoille ja nuorisotaloille. Pelin on suunnitellut ja toteuttanut vapaaehtoinen kasvatusalan ammattilaisista koottu työryhmä. Taustatukea antoivat Ihmisoikeusliitto, Suomen YK-liitto, Amnestyn Suomen osasto, Unioni Naisasialiitto Suomessa ja Maailma.net.

Postituskulut peritään jokaisesta tilauksesta. Postituskulut: 1 kpl 10", 2-4 kpl 15. 17", 6 kpl 20" Tilaukset: Suomen YK-liitto [toimisto\(at\)ykliitto.fi](mailto:toimisto(at)ykliitto.fi) ja Ihmisoikeusliitto [info\(at\)ihmisoikeusliitto.fi](mailto:info(at)ihmisoikeusliitto.fi)

Lisätietoja pelistä Amnestyn sivuilta

<http://www.amnesty.fi/opettajille/oppimateriaalit/ihmisoikeuspeli>

8. Dokumenttielokuvan tekeminen

Pyhän kirjan varjo on dokumenttielokuva, jonka tekeminen on kestänyt kauan ja vaatinut tekijöiltään kärsivällisyyttä.

A. Muistelkaa katsomaanne dokumenttia.

- Missä kaikkialla dokumenttielokuvan tekijät ovat käyneet saadakseen dokumentin tehtyä?
- Sijoittakaa kuvauspaikat kartalle.

(Dokumentin kuvauspaikat ovat Venäjä, Turkki, Turkmenistan, USA, Itävalta, Saksa ja Suomi.)

B. Pohtikaa näkemänne dokumentin perusteella, millaisia kerronnan elementtejä dokumentissa on käytetty ja miten ne vaikuttivat dokumentin uskottavuuteen.

(Dokumenttielokuvassa käytettiin animaatiota, lavastettuja uutislähetyksiä, kuvaa tapahtumapaikoilta, pätkiä Turkmenistanin tv-lähetyksistä, valokuvia. Elokuvassa nähdyt lavastetut uutislähetykset perustuvat Turkmenistanin tietotoimiston uutisiin.)

D. Pohtikaa, miten reality-sarjat ja tosi-tv eroavat dokumenttielokuvista.

Lisätietoa:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Tosi-TV>

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Dokumenttielokuva>

Oppimateriaalin on laatinut toimittaja
Soheila Mikkonen.

Oppimateriaalin on tuottanut
Anna-Liisa Puura-Castrén
Koulukinosta.

Turkmenistaniin liittyvää kirjallisuutta ja musiikkia:

Teoksia:

~ Brummell, Paul: Turkmenistan: the Bradt travel guide / Paul Brummell, Julkaisutiedot: Chalfont St. Peter: Bradt Travel Guides, 2005

~ Central Asia : Kazakhstan, Tajikistan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Turkmenistan / Bradley Mayhew, Julkaisutiedot: Footscray : Lonely Planet, 2007

Musiikkia:

~ Ashkhabad: city of love, Julkaisutiedot: Real World Records, p1993. Tallenteella turkmenialaista perinnesäntä, lauluja ja instrumentaalimusiikkia. Esityskieli on turkmeeni.

~ Turkmen epic singing: Köroglu, Julkaisutiedot: Auvidis / Unesco, p1994. Köroglu- sankarieepoksen esitys Turkmenistanista.